

СТЕРЕОТИПИ ЯК ДЖЕРЕЛО КОНФЛІКТІВ У СУСПІЛЬСТВІ

Деркач Віолетта Володимирівна

*студентка I курсу факультету психології, політології та соціології
Національний університет «Одеська юридична академія»*

Актуальність теми пояснюється тим, що в сучасному суспільстві, для якого характерні динамічні соціальні трансформації, посилення різноманітності та активна міжкультурна взаємодія, стереотипи й надалі суттєво впливають на поведінку людей і специфіку їхніх взаємин. Вони полегшують орієнтацію в соціальній реальності, проте водночас сприяють формуванню упереджень, що часто призводить до непорозумінь, дискримінаційних проявів і різних форм конфліктів – як на міжособистісному, так і на ширшому соціальному рівнях.

Особливої актуальності ця проблема набуває у площині гендерних стереотипів, які залишаються глибоко закоріненими та впливають на розподіл соціальних ролей, можливостей і ресурсів. Їх збереження уповільнює процеси утвердження рівності та підсилює соціальну напруженість. Саме тому вивчення стереотипів як чинника виникнення конфліктів є важливим для глибшого розуміння соціальної взаємодії та пошуку ефективних способів запобігання й розв’язання конфліктних ситуацій.

Культура кожного народу, і українська – не виняток, формує певні узагальнені образи чоловіка і жінки, визначає уявлення про їхні ролі, взаємини та місце в суспільному житті. Саме ці образи прийнято називати гендерними стереотипами, які нерідко стають підґрунтям для виникнення соціальних і міжособистісних конфліктів. Вони виявляють себе в повсякденному побуті, на робочому місці, у найближчому оточенні, а також у процесі зіткнення з іншими культурами, де різниця у стереотипних уявленнях може посилювати напруження. Серед найбільш усталених прикладів – такі переконання, як «жінка – слабка стать», «справжній чоловік мусить бути сильним», «жінці личить бути господинею», «турбота про дітей і дім» – виключно жіноча справа тощо, що часто зумовлює нерівність і непорозуміння у взаєминах.

Серед усього розмаїття суспільних стереотипів гендерні займають особливе місце – вони не просто найпоширеніші, а й найглибше вкорінені в повсякденному житті кожної людини, що підсилює їхній конфліктогенний потенціал. Від перших років дитинства суспільство ненав’язливо, але наполегливо формує в нас уявлення про те, яким «має бути» чоловік і якою «повинна бути» жінка – через казки, іграшки,

зауваження батьків, шкільні підручники та медіапростір. На відміну від расових чи вікових стереотипів, які людина може ніколи не зустріти в особистому досвіді, гендерні стереотипи торкаються абсолютно кожного – незалежно від країни проживання, соціального статусу чи рівня освіти. Саме ця тотальна присутність робить їх особливо небезпечними: вони сприймаються як щось природне й очевидне, а не як нав'язана ззовні конструкція, що потребує критичного осмислення, що, у свою чергу, ускладнює подолання конфліктів, які вони породжують [1].

Сучасне становище жінок у суспільстві є доволі неоднозначним і також супроводжується численними соціальними суперечностями. З одного боку, воно включає значний прогрес у гендерній рівності, а з іншого – низку проблем, з якими жінки стикаються на різних рівнях свого життя. Зокрема, економічна нерівність, гендерне насильство, політична представленість, стереотипи та культурні очікування, освіта та здоров'я, що нерідко стають причинами як відкритих, так і прихованих конфліктів. Незважаючи на ці виклики, жінки по всьому світу активно борються за свої права та займаються подоланням гендерної нерівності. Існують різні громадські рухи, організації та урядові ініціативи, спрямовані на просування концепції рівності статей та забезпечення підтримки і захисту прав жінок, що також іноді викликає спротив і конфлікти у суспільстві [1].

Паралельно зі стереотипами щодо жінок існує ще одна проблема – стереотипи щодо чоловіків, які також можуть виступати джерелом конфліктних ситуацій. Сьогодні все частіше говорять про такі її прояви, як менша тривалість життя чоловіків, що зумовлено традиційним чоловічим вихованням, яке не передбачає розвитку в них таких якостей, як виваженість, стриманість, обережність; як «позбавлення радощів батьківства при розлученні», оскільки дітей частіше за все залишають з мамою; як «неможливість працевлаштування чоловіків у традиційно жіночих сферах трудової діяльності», тобто у сферах обслуговування та освіти тощо. Все це виглядає як відчайдушні спроби чоловічої частини людства виправдати або зберегти свою домінантність у відповідь на постійно зростаючий рух жінок за рівноправ'я, що може посилювати соціальну напруженість [2].

Безумовно, проблема стереотипів щодо чоловіків існує, але вона не є такою масштабною, як стереотипи щодо жінок. Це швидше поодинокі випадки, які зустрічаються на мікрорівні (здебільшого в деяких сім'ях), а загалом об'єктами дискримінації частіше стають жінки. І це не дивно, адже наше патріархальне суспільство автоматично визначає чоловіків як носіїв влади, а дискримінувати можна лише тих, хто позбавлений таких важелів впливу, що також створює підґрунтя для конфліктів у суспільстві [2].

Отже, стереотипи виступають вагомим фактором виникнення й загострення конфліктів, адже вони створюють спрощене та нерідко упереджене бачення людей і соціальних груп. Внаслідок цього формується викривлене сприйняття реальності, що спричиняє непорозуміння та дискримінаційні прояви у взаєминах. Особливо помітним є вплив гендерних стереотипів, які міцно закріпилися в суспільстві й визначають очікування щодо ролей і поведінки чоловіків і жінок. У підсумку стереотипи ускладнюють процес комунікації, підсилюють соціальну напруженість і стають основою для конфліктів на різних рівнях. Саме тому подолання стереотипного мислення, формування критичного підходу до усталених уявлень і утвердження принципів рівності є необхідними передумовами зниження конфліктності та налагодження більш гармонійних суспільних відносин.

Література:

1. Міністерство охорони здоров'я України. Дослідження стану позначення стереотипів за ознакою статі на психоемоційному добробуті жінок та чоловіків на підставі аналізу світової науково-практичної літератури. URL: <https://moz.gov.ua/uk/doslidzhennja-stanu-poznachennja-stereotipiv-za-oznakoju-stati-na-psihoemocijnomu-dobrobuti-zhinok-ta-cholovikiv-na-pidstavi-analizu-svitovoi-naukovo-praktichnoi-literaturi> (дата звернення: 27.04.26.)

2. Ткалич М. Гендерна психологія : навч. посіб. 2-ге вид., випр., доповн. Київ : Академ-видав, 2016. 256 с.